

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Dzirnavu iela 16; Rīga LV 1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 7244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Latvijas Republikas Satversmes 1. pants nosaka, *ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika*. Viens no galvenajiem demokrātijas stūrakmeņiem ir cilvēka pamattiesību un brīvību garantēšana.

Satversmes 103.pants nosaka, *ka valsts aizsargā iepriekš pieteiktu miermīlīgu sapulču un gājienu, kā arī piketu brīvību*. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 11.pants noteic, *ka ikvienam ir tiesības uz miermīlīgu pulcēšanās brīvību*. Konvencijas 10. pants aizsargā ikviena tiesības brīvi paust savus uzskatus. *Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no sabiedrisko institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām*. Šīs tiesības garantē arī LR Satversmes 100.pants. Pulcēšanās ir viens no veidiem, kā indivīds var īstenot savu vārda brīvību. Tiesības uz miermīlīgu pulcēšanos, līdzīgi kā tiesības uz vārda brīvību, ir viena no demokrātiskas sabiedrības pamatvērtībām.¹ Pulcēšanās, kā arī biedrošanās un vārda brīvība atzīstama par būtiskākajām politiskajām tiesībām. Šīs tiesības nodrošina to, ka aktīva pilsoniskā sabiedrība var publiski paust savu viedokli, kā arī līdzdarboties demokrātisko procesu norisē.²

Tas nozīmē, ka ikviens sabiedrības loceklis individuāli vai kopā ar citiem var paust savas idejas par sabiedrībai un valstij svarīgiem jautājumiem, tai skaitā izteikt kritiku vai paust savu neapmierinātību par notiekošo. Demokrātijā pastāv dažādas sabiedrības līdzdalības formas, kas neaprobežojas tikai ar vēlēšanu tiesībām. Vārda brīvība un tiesības biedroties un pulcēties ir tikpat svarīgas un izmantojamas, lai izteiktu savu attieksmi un ietekmētu valstiskus procesus arī vēlēšanu starplaikā. 2007.gada novembrī rīkotā Tautas sapulce ir pilsoniskās sabiedrības aktivitāte, kas ir raksturīga demokrātiskai valstij. Lai izteiktu viedokli par kādu politisku spēku, personai nav jābūt politiskas partijas vai apvienības biedram. Nav pamatoti arī izskanējušie amatpersonu izteikumi, ka attieksme pret vadošajiem vai opozīcijas politiskajiem spēkiem izsakāma tikai vēlēšanās vai tikai politisko organizāciju starpā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir noteikusi: „Demokrātijas būtība ir risināt problēmas atklātā diskusijā. Demokrātiskā un tiesiskā sabiedrībā ir jādod iespēja izpaust idejas, kas apšaubā esošo kārtību un

¹ *Adali v Turkey*, no. 38187/97, § 266, ECHR 2005

² Sk.: Alfredson G., Eide A. (ed.) *The Universal Declaration of Human Rights. A Common Standard of Achievements*. Hague: Kluwer Law International, 1999, p.417.

kuru realizēšanā izmanto miermīlīgus līdzekļus, ideju paušanai izmantojot pulcēšanās brīvību un citas tiesiskas metodes”³.

Tautas sapulce tika organizēta un notika, ievērojot prasības, kādas likums izvirza publiskiem pulcēšanās pasākumiem. Demokrātiskā valstī personām, kuras likumīgi rīko vai piedalās šādos pasākumos nav pamata bažīties par to, ka viņu personas dati, darījumi vai finansu aprīte tiks īpaši pārbaudīta. Nebūtu pieļaujams, ka valsts iestādes veiktu šādas pārbaudes un to rezultāti radītu kādas nelabvēlīgas sekas personām tādēļ, kā tās izmantojušas savas Satversmē garantētās tiesības.

Iekšlietu ministrs ir ar plašām pilnvarām apveltīta amatpersona attiecībā uz izmeklēšanas un drošības iestāžu darbu. Iekšlietu ministrijas pārziņā ir arī vairāki reģistri, kas ietver dažādus personu datus. Tādēļ iekšlietu ministra izteikumi par Tautas sapulces organizētājiem „*Es nezīnu, vai varu to stāstīt, bet ir papētīts, kas to finansē, no kurienes nāk nauda, kā pēc tam finanšu dokumenti tika dzēsti, lai neredzētu, kas īsti finansē. Protams, ir cilvēki, kas šos pasākumus finansē (..)*” rada pamatotas bažas par to, ka šādas pārbaudes slepeni iekšlietu resoros tiek veiktas, ar noteiktu mērķi ir noskaidrotas konkrētas personas, taču nav zināms kur šī informācija tiks izmantota. Šādam iekšlietu ministra izteikumam var būt stindzinošs efekts uz cilvēktiesībām (chilling effect), kas Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē⁴ tiek atzīts par tiesību pārkāpumu. Tas nozīmē, ka valsts ar sankciju mehānismu vai citādi nedrīkst radīt cilvēkam bailes izmantot savu vārda brīvību vai citas cilvēktiesības. Šajā gadījumā, ja daļa sabiedrības, kā norādāt savā iesniegumā, baidās piedalīties publisku aktivitāšu organizēšanā, tādēļ, ka nevēlas pret sevi izsaukt politiski motivētas drošības iestāžu pārbaudes, var uzskatīt, ka šāds efekts ir sasniegts.

Gan Satversmes tiesa, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē plaši pielieto cilvēktiesību pamatprincipu, ka *nav pieļaujama patvaļīga pamattiesību ierobežošana*. Tās var ierobežot tikai Satversmē noteiktajos gadījumos, ja to prasa svarīgu sabiedrības interešu aizsardzība un ja tiek ievērots samērīguma princips⁵. Lai pamattiesības ierobežojums būtu attaisnojams, tam ir jākalpo noteiktam leģitīmam mērķim – aizsargāt citas konstitucionāla ranga vērtības⁶. Satversmes 116.pantā ir izsmeļoši norādīti leģitīmie mērķi, kuru dēļ iespējama samērīga tiesību ierobežošana - *citu privātpersonu tiesības, demokrātiskā valsts iekārta, sabiedrības drošība, labklājība vai tikumība*. Ierobežojumiem ir arī jābūt nepieciešamiem demokrātiskā sabiedrībā. „Lai izvērtētu, vai vārda brīvības ierobežojumi ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā un var tikt izmantoti kā līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai, jānoskaidro, vai nav pārkāpta cilvēktiesību būtības robeža. Tas nozīmē, ka jāpārbauda, vai ierobežojumi ir sociāli

³ Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden pret Bulgāriju, Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 02.01.2002.g.

⁴ *Wille v. Liechtenstein*, no. 28396/95, § 50; *Nikula v. Finland*, no. 31611/96, § 54; *Elci and Others v. Turkey*, nos. 23145/93 and 25091/94, § 714.

⁵ Satversmes tiesas 2006. gada 11. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2005-24-01, 8. punkts

⁶ Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2005-19-01, 9. punkts

nepieciešami un samērīgi”⁷. Tas nozīmē, ka ierobežojuma nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā nosaka, pirmkārt, *neatliekamās sabiedriskās vajadzības pastāvēšana*, un otrkārt attiecīgā *ierobežojuma piemērotība, nepieciešamība un atbilstība* šīs neatliekamās sabiedriskās vajadzības īstenošanai. Pieņemot lēmumus attiecībā uz mītiņu un sapulču rīkošanu, jāņem vērā augstākminētie ierobežošanas principi. Ierobežojot tiesības, amatpersonām ir jābūt gatavām argumentēt par iepriekšminētajiem tiesību aspektiem.

Valstij ir jānodrošina efektīva aizsardzība personām un šajā gadījumā šis pienākums izriet no tiesībām uz privātās dzīves aizsardzību. Personas datu aizsardzībai valstī ir noteikts mehānisms, datu apstrādi var veikt tas personu loks un tādā apmērā, kā to paredz Fizisko personu datu aizsardzības likums, Administratīvā procesa likums un Kriminālprocesa likums.

Tiesībsargs ir nosūtījis savu viedokli par izteikumiem arī iekšlietu ministram, vienlaikus lūdzot paskaidrot vai kāda viņam padota valsts pārvaldes iestāde ir vākusi informāciju par 2007.gada novembra Tautas sapulces finansētājiem.

Par šo jautājumu uzsākta pārbaudes lieta. Par turpmāko lietas virzību un risinājumiem Jūs tiksiet informēti.

Tiesībsarga vietā
Tiesībsarga vietnieces p. i.

V.Slaidiņa

⁷ Satversmes tiesas 2003.gada 5.jūnija spriedums lietā Nr.2003-02-0106, 4.pkt.